

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA ♦ ♦
 OCH LITTERÄRA INTRESSEN
 UTGIFVEN AF ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦
 FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
 REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN ♦ ♦ ♦

INNEHÅLL:

- GERTRUD ADELBERG: Kan något göras för att minska den kvinnliga emigrationen och dess faror?
 CECILIA MILOW: Från mitt vandringsår. V. Boston. — Hem- och skollif.
 MARIA DURLING: Runosångerskan Pärasken.
 LILLI ZICKERMAN: Hemslöjden, ett medel mot utvandringen.
 Föreningsmeddelanden.
 Diskussionsmötet om »Arbeterskornas ställning i Stockholm».
 O. S.: Praktiskt arbete och huslighet för våra unga flickor (insänt).

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
 Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

medföres Föl. Dr. P. Håkansson's Salubrin af alla, som försökt det mot skoskaf, ömma fötter, sår, tryck, muskelförstrickningar, insektsyng, hudsjukdomar eller som lärt att värdera det som toalettmedel. Obs. Glöm icke att medtaga det flaskorna medföljande omslaget! Salubrin kan nu möjligen komma till behöfvast för något ändamål, hvarför ni icke förut behöft använda det, och då kan det vara nödigt genomse beskrifningen, om Ni skall kunna begagna Salubrin på ändamålsenligt sätt. Obs. Mot användande af godtyckliga efterrättningar värnas.
 Salubrin tillhandahållet i Parlym, Specerit- och Färgadäret. Partilager hos Geijer & Co., Stockholm.

På resor

Geijer & Co. Skolan

Meddelande.

Sedan vår nya fabrik för tillverkning af Järnsängar och Metallarbeten nu blifvit fullt färdig, äro vi, på grund af för-
enklade arbetsmetoder samt tillverkningens drifvande i större
skala, i tillfälle erbjuda våra Järnsängar till afsevärdt lägre
priser. — Ny, illustrerad priskurant sändes på begäran franko.

Nordiska Kompaniets Sängafdelning
STOCKHOLM.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.
Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lirkft- och syllestramalj,
passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster
uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Order

från landsorten upp-
gående till

20 kronor

expedieras franko mot
efterkräf pr järnväg
eller ångbåt.

Profver på begäran.

Nyheter i
Sommarhattar,
Blommor,
Tyll och Chiffon.
Herm. Meeths,
Stockholm.

Lärarinnor för sommar-
månaderna.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå finnas anmälda lära-
rinnor, som mot någon ersättning, eventuelt endast fritt vivre och
fria resor, önska anställning under sommaren,

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdel-ningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada,

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Från **Evang. Fosterlands-Stiftelsens För-lags-Expedition** hafva i dagarna utkommit följande *nyheter*:

Sådd på Guds åker. Predikningar hållna i Blasieholmskyrkan af höfpredikanten *Fr. Hammarsten*. Andra årgångens nya texter. Häft. 3 & 4 à 50 öre.

Det nya testamentets trohet mot historien af doktor *F. G. Mäclear*. Öfversättning af G. S. Löwenhielm. Häft. 25 öre.

Mot nyrationalismen. Föredrag af kyrkoherde *H. B. Hammar* vid Evang. Fosterlands-Stiftelsens årsmöte 1902. Häft. 25 öre.

Utan Gud i världen. Berättelse ur det slovakiska folk-lifvet af *Kristina Roy*. Häft. 60 öre, kart. 75 öre.

David Livingstone. Missionär och Afrikaforskare. Efter säkra källor af *E. K.* Andra genomsedda upplagan. Med porträtt. Häft. 1 kr., kart. 1,25. klotb. 1,50.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur febr.—maj.

Svensk:

Eira nr 4—9.
Folkskolans barntidning nr 7—18.
Hälsovännan nr 5—10.
Hemtrefnad nr 9—21.
Hemåt nr 3—5.
Idun nr 10—21.
Jordemodern nr 3—5.
Kyrklig tidskrift nr 2.
Läsning för hemmet nr 1.
Manufakturisten nr 6—19.
Mot hemmet nr 3—5.
Nordisk tidskrift nr 2—3.
Nya kyrkans tidning nr 2—4.
Ord och bild nr 2—5.
Pedagogisk tidskrift nr 2—4.
Saga nr 3—8.
Sedlighetsvännan nr 1—2.
Social tidskrift nr 3—5.
Statistisk Tidskrift nr 1.
Svensk bokhandelstidning nr 8—21.
Svensk damtidning nr 9—21.
Svensk läraretidning nr 8—20.
Svensk musiktidning nr 5—10.
Tidning för lärarinnor nr 9—21.
Tidning för Sveriges läroverk nr 3—8.
Tjugonde seklet nr 6—8.
Varia nr 3—5.
Verdandi nr 2—3.

Finländsk:

Finsk tidskrift nr 3—4.
Nutid nr 1—4.

Norsk:

For Kirke og Kultur nr 2—5.
Husmoderen nr 5—14.
Moral nr 2.
Nylænde nr 5—10.
Urd nr 8—20.

Dansk:

Bog og Naal nr 3—5.
Kvinden og Samfundet nr 4—10.
Kvindernes Blad 18 febr.—20 maj.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines
nr 4—10.
Die Frauenbewegung nr 4—10.
Monatsbericht des Vereins christlicher
Lehrerinnen nr 3—5.
Neue Bahnen nr 5—10.
Neues Frauenleben nr 3—5.

Engelsk:

The English Woman's Review nr 2.
The Nurses' Journal 1—3.
The Nursing Record nr 775.
The Woman's Journal nr 7—19.

Fransk:

La Femme nr 4—10.
La Ligue nr 1.
La Vie heureuse nr 1—5.
L'Humanité nouvelle nr 47 (mai).
Revue du Travail nr 2—4.

Kan något göras för att minska den kvinliga emigrationen och dess faror?*)

*Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
Ljud högt, o dyra ord!
Ej lyfts en höjd mot himlens rand,
Ej sänks en dal, ej sköljs en strand,
Mer älskad än vår bygd i nord,
Än våra fäders jord.*

Så ljuda skaldens ord, så klingar vår sång och så lära vi våra barn att sjunga, och under tiden mister vårt land år från år tiotusenden och åter tiotusenden af sina söner och döttrar och utvandringen från »våra fäders jord» går sin oblidkeliga gång.

Det är icke små siffror det här gäller. I medeltal utvandrade från Sverige under åren 1890—1899 26,000 personer och för år 1902 lär antalet varit 30,000. Det kan naturligtvis ej här ifrågakomma att beröra den allmänna utvandringens orsaker och följder, ej heller medlen för dess bekämpande. Det kan synas djärt nog, att utan djupgående studier drista framlägga en enda sida af utvandringsfrågan, den som rör kvinnans förhållande till densamma. Att jag likväl vågar försöket beror däraf, att under min mångåriga verksamhet inom Fredrika-Bremer-Förbundet en hel del ärenden rörande de utvandrande kvinnorna lagts i min hand och att jag fått en viss inblick i de vådor, utvandringen medför. Det är på grund af dessa erfarenheter och stödjande mig på det material, jag lyckats hopsamla, jag nu vill söka framlägga några synpunkter, belysande kvinnans ställning till emigrationen.

* * *

Ju närmare man tränger in i ämnet, ju tydligare står det för en, hur stor skillnaden är mellan männens och kvinnornas utvandringsfråga. Vidare får man klart för sig, att emigrationen för kvin-

*) Inledningsföredrag hållet vid mötet i K. F. U. M. den 4 maj 1903.

norna medför *alldeles särskilda faror* samt att hittills kvinnornas ställning till vårt lands utvandringsförhållanden blifvit föga eller alls icke beaktad. Såsom ett bevis härpå vill jag nämna den petition rörande åtgärder mot emigrationen, som afgifvits till regeringen af ledamoten i Första kammaren grosshandlaren Lithander. Däri framhålles i varmhjärtade och värtaliga ordalag faran för vårt land af att landets söner utvandra; olika förslag framläggas för minskande af deras emigration, men om landets döttrar nämnes ej ett ord.

Man skulle häraf kunna draga den slutsatsen, att antalet utvandrande kvinnor är obetydligt, men så är icke förhållandet, tvärtom.

Granskar man utvandringen under dess tidigare skeden t. ex. under 50-talet, visar det sig, att kvinnorna då utvandra mera sällan än männen, särskildt var detta fallet med de ogifta kvinnorna; så svarade vid den tiden mot 1,000 utvandrande män 462 kvinnor. Årtionde för årtionde ändrar sig emellertid detta förhållande, till dess att åren 1894—1899 de utvandrande ogifta kvinnornas antal öfversteg de ogifta männens. År 1900 visade någon minskning å kvinnornas sida. Jag har här ofvan påpekat den stora utvandrings-siffran. År 1900 utgjorde den i rundt tal 20,000. Af dessa 20,000 voro nära 8,000 ogifta kvinnor i ålder öfver 15 år; förlidet år lär, som nämndt, antalet utvandrande uppgått till 30,000, och om de ogifta kvinnornas antal ställer sig i samma proportion som förut (därom finnes dock ännu ej tillgänglig statistik), skulle år 1902 visa ett antal af 12,000 utvandrande ogifta kvinnor i ålder öfver 15 år. Tilläggas bör, att det stora flertalet af dessa voro unga kvinnor, $\frac{3}{4}$ af dem hade icke fyllt 25 år. Här af framgår, synes det mig, tydligt nog, att kvinnornas utvandringsfråga bör granskas alldeles för sig med framdragande af de omständigheter, som äro närmast förenade med densamma, omständigheter hvilka göra, att om mannens emigration främst bör betraktas ur synpunkten: *faran för vårt land att mista sin manliga befolkning*, så måste beträffande kvinnans *därjämte tagas i skärskådande de faror, som för kvinnorna själftva äro förbundna med utvandringen.*

* * *

Bland de kvinliga emigranterna skulle jag vilja särskilja två ganska olika grupper: de, hvilka lockas till det främmande landet genom agenter eller genom bedrägliga annonser, och de, hvilka ut-

vandra, påverkade genom bref från anhöriga och vänner eller på grund af inneboende äfventyrarelyne. För dessa senare är agenten endast den praktiska ordnaren af de med resan förenade omständigheterna.

Jag vill först dröja vid dem, som lockas ut genom agenter.

Denna metod användes t. ex. ofta för att vinna folk öfver från Sverige till Danmark, en utvandring, som för de svenska flickorna, trots den korta resan, visat sig vara förknippad med stora vådor. Danskarna själfva hafva i de skarpaste ordalag uttalat sig såväl om agenterna som om de oauktoriserade kommissionskontoren. Så skrives t. ex. i ett betänkande i tjänstefolksfrågan, afgifvet till Köpenhamns Amts Landboforening: »Vid tjänstefolkets flyttningstider, synnerligast på landet, likna förhållandena i och utanför kommissionskontoren närmast en slafmarknad, och mycket af det som försiggår, kan ej heller betraktas annat än som människohandel. Värst förhålla sig agenterna mot utlänningarna och särskildt mot de svenska tjänstflickorna, af hvilka många lockas hitöfver af agenter. Dessa flickor måste, när de kommit hit, nöja sig med de platser agenten bjuder dem. Så kan en ung flicka, som blifvit u'lofvad plats som lärarinna, från kommissionskontoret sändas till en herrgård som ladugårdspiga, intet synes vara omöjligt för agenterna.» Så lyder detta betänkande, och i en af de danska tidningarna skrives:

»Ett af våra mest beryktade oauktoriserade kommissionskontor, som särskildt brukar anskaffa svenska ladugårdspigor till landet, har ett mindre hotell bredvid sin affär. Säkerligen bidrager detta icke till att befordra en god moral, så mycket hellre som ägaren är en ovederhäftig person, som suttit 12 år på tukthus», och längre fram heter det: »Man kan lätt göra sig en föreställning om en af dessa platsanskaffningsagenters karaktär, när man hör, att han är ägare af två kommissionskontor och samtidigt bordellvärd vid en af Köpenhamns värst beryktade gator.» *)

Att utvandringen till Danmark har en ödesdiger verkan på den svenska kvinnliga ungdomen framgår däraf, att bland de kvinnor, som sitta i Kristinehavns fängelse (där intagas de, som dömts för gröfre förbrytelser) utgöra svenskorna 9-%, och bland dem som

*) De förhållanden, som här påpekas, gälla för omkring 10 år sedan. Enligt muntliga uppgifter lära emellertid ännu i dag tillståndet vara ungefär enahanda. För öfrigt hänvisas till häft. 1 och 2 årg. 1890 samt häft. 4 årg. 1893 af Dagny och artiklarna: »Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark» och »De svenska allmogeflickorna och utvandringen till Danmark» af Gertrud Adelborg.

dömts att mista lifvet utgöra svenskorna 19 %; dessa siffror gälla åren 1883—1892.

Ett mycket vanligt lockbete att narra unga kvinnor till utlandet är den bedrägliga annonsen. De flesta bättre bemedlade samhällsmedlemmar tro sig nog aldrig sett någon sådan annons eller veta af någon dylik. De existera dock i ganska stort antal och bedrifva i tysthet sitt lömska förförelsearbete. Se här några fall, som kommit inom min egen personliga erfarenhet.

En dag erhöll jag besök af en fru, hvilken omtalade, att dottern till hennes hjälpustru och en annan ung flicka efter annons antagit plats i Danmark; de hade emellertid blifvit rädda, att ej allt stod rätt till och vände sig till F. B. F:s byrå med anhållan om hjälp. Vid viddagen undersökning visade det sig, att tvenne annonser varit ute samtidigt, en på svenska med det ungefärliga innehållet, att goda platser med hög lön kunde erhållas på herrgård (således icke angifvande att det gällde en plats utom landet), en på danska af i det närmaste samma innehåll. Båda annonserna voro utsända af samma person, en svensk, men ställda på olika adresser. Förutom det egendomliga däri, att annonsen ej nämde något om utlandet och hänvisade till olika adresser, föreföll det misstänkt, att man antagit *två* flickor, då enligt annonsutsändarens uppgift endast *en* skulle engageras, vidare att platsen, efter hvad det sades oss, gällde mjölkning af kor, men de engagerade flickorna voro små och späda 17- och 18-åringar, hvilka aldrig varit utanför Stockholm, således ej kände något till ladugårdsskötsel. Det är därför knappast tvifvel om, att ej här en bedräglig annons förelåg. — Vi lyckades emellertid att få kontrakten att gå tillbaka.

En dag stod i Stockholms tidningar att läsa en annons, att kvinliga gymnaster kunde erhålla förmånlig anställning i New York efter närmare anvisning af en person boende i Vasastaden. Huru många svenskor, som besvarade denna annons, är mig icke bekant, men en af dem var försiktig nog att skriva till New York och fick till svar, att det uppgifna huset låg vid en illa beryktad gata. Fredrika-Bremer-Förbundet skref då äfven till New York, fick bekräftelse på uppgiften att huset var illa beryktadt och samtidigt upplysningen, att det, antagligen på grund af Förbundets förfrågningar, blifvit stängdt. Men på frågan, huruvida några svenskor, lockade af annonsen, påträffats där, lyckades vi ej få något svar. Hade nationalkomitéer, med uppgift att bekämpa den hvita slafhandeln,

varit i full verksamhet, skulle helt säkert saken kunnat bedrivas med större kraft och mera klarhet ha vunnits i förhållandet.

Ännu ett fall. För ungefär en månad sedan hade en svensk flicka svarat på en tysk annons. På föräldrarnas anhållan horde F. B. F. sig för ang. den utlofvade platsen. Svaret lydde: »Res för all del icke. Mätte svaret ej komma för sent.» *)

Såsom synes gälla de här omtalade annonserna sådana fall, där *misstanke om bedrägeri* förefinnes; vid intet af dem är bedrägeri *juridiskt konstateradt*. Och dock likna alla dessa fall så fullkomligt det förfarings sätt, som begagnas af den hvita slafhandelns agenter för att locka unga flickor utom landet, att det åtminstone är min personliga öfvertygelse, att dessa annonser hafva ifrågavarande syfte. Att man ej lyckats konstatera något fall, där bedrägeri verkligen föreligger, kommer däraf, att agenterna i första rummet inlåta sig med sådana unga kvinnor, som stå utan huld och skydd och utan kännedom om språket. Huru skola de stackars okunniga varelserna, om de en gång på främmande mark kommit i agenternas händer, kunna ge lifstecken ifrån sig och delgifva oss sin belägenhet? Nej, det sorgliga är, att så godt som alla chanserna äro för bedragaren, högst få för den bedragna.

Är det svårt att leda i lagligt bevis, att verklig kvinnohandel pågår med våra landsmaninnor, så är det däremot en sorglig och bevisad sanning, att svenska kvinnor användas i osedlighetens tjänst mångenstädes utomlands.

Så läses i utrikesdepartementets årsberättelse för år 1901, att sjömansprästen i Antwerpen gjort hemställan, huruvida några mått och steg kunde vidtagas för att stäfja den tilltagande emigrationen från de skandinaviska länderna till Antwerpen af lösaktiga kvinnor, hvilkas närvaro därstädes utgör en såväl moralisk som hygienisk fara för våra sjöfarande. Undersökning om förhållandet lär ha satts i gång, men 1902 års berättelse innehåller intet om resultatet.

I Köpenhamn utgjorde de svenska kvinnor, hvilka stå under polisens uppsikt såsom misstänkta för osedlighet

år 1889	14 %
» 1890	10 »
» 1891	10 »

*) Den i Dagny häft. 7 och 8 årg. 1900 lämnade redogörelsen för den famösa skönhets täfvingen i Earls Court i London utgör äfven ett slående exempel på de bedrägliga annonsörernas sätt att operera.

I Finland lär det vara så vanligt, att svenska kvinnor hafva anställning å hotell och förlusteslokaler, där dålig ton är rådande bland betjäningen, att svenskor mången gång äro generade för den svenska brytningen i sitt språk, emedan våra kvinnor äro så illa kända. Är det utställning i någon finsk stad, öfversvämmas denna genast af lösaktiga svenska kvinnor.

Kanske någon invänder, att sådana kvinnor finnas allestädes och att detta ej har med emigrationen att göra. Men hur ofta har ej första lockelsen att lämna hemlandet kommit från en falsk annons, hur mycket lättare faller ej den unga flickan i ett främmande land, där ej släkt och vänner stå som en skyddsvakt mot faran och där ett felsteg så mycket lättare kan döljas! Jag tror därför, att rekryteringen af de prostituerades led i utlandet och utvandringen mycket nära sammanfalla med hvarandra.

Den andra gruppen af kvinliga utvandrare, den som emigrerar, påverkad af bref och uppmaningar från släkt, vänner och bekanta, är ju jämförelsevis den talrikaste, och här sker utvandringen i det stora hela under någorlunda betryggande omständigheter, d. v. s. om resan företages tillsammans med bekanta, eller ock om känd person eller någon genom de internationella föreningarna utskickad möter vid destinationsorten. För den unga kvinna, som företager resan ensam, kan fara lura på själfva båtarna, den möter vid landstigningen och den kan uppenbara sig på mångahanda sätt.

* * *

Men antag att våra svenska flickor undgå de sedliga farorna och i det främmande landet vinna bättre ekonomiska villkor och en själfständigare bärning, är därmed allt godt och väl? Säger ingen i vårt land beträffande den unga svenska kvinnan liksom då det gäller den svenske ynglingen: »hafva vi råd att undvara henne?». Landets ungdom, den kvinliga som den manliga, är ju dess rikedom; frågar ingen efter, anledningen hvarför alla dessa tusental unga kvinnor lämna landet, och väger ingen den förlust som deras emigration åsamkar riket? Faktum är, att 8- till 12,000 kvinnor i åldern 15—25 år årligen utvandra, och man kan ej vara blind för den fara som detta innebär för vårt land. Frågan ställer sig därför sålunda: kan något göras för att bevara våra unga kvinnor åt Sverige och hvilka medel böra vidtagas för att skydda dem från utvandringens faror?

I första rummet synes det mig då, att man bör taga i betraktande huru kvinnoarbetet är ordnad här i landet. Här är ej fråga om det intellektuella kvinnoarbetet, ej heller om det som bedrifves af den obemedlade klassens kvinnor i hufvudstaden. Nej, det är hufvudkontingenten af Sveriges kvinliga befolkning det gäller, den på landsbygden bosatta, och främst smålandtbrukarnes klass. Ty det är från denna utvandringsskaran rekryteras, antingen direkt från hemorten eller så, att flyttning först sker till staden eller fabriken och därefter till det främmande landet.

Efter många tecken att döma äro arbetsförhållandena på landsbygden långt ifrån de bästa. Ett af dessa tecken är ju, som nämnt, det att utvandringen till Amerika är så mycket större från landsbygden än från städerna (åren 1881—1890 var siffran från städerna 6.48 på 1,000 innevånare, men från landet 7.02). Äfven visar statistiken att utvandringen sker från landsbygden vid yngre år än från städerna, och att just i de unga åldersklasserna kvinnornas antal de senare åren varit i öfvervikt.

Ännu ett annat faktum framgår af den officiella statistiken, den nämligen: att äktenskapsfrekvensen starkt aftagit på landsbygden, men däremot ökats i städerna.

Det kan nu vara af intresse att se hur arbetet ställer sig för den svenska landtkvinnan. Man hör ju oupphörligt upprepas att *hemmet är kvinnans värld* och att hemmets bestånd beror på *hustruns duglighet*. Nu framställer sig den frågan: »Äro kvinnorna inom smålandtbrukarnes klass dugliga arbeterskor?» Svaret blir tyvärr, att detta ofta icke är fallet. — Jag förbigår här afsiktligt kvinnans uppgift som maka och moder och håller mig endast till hennes ställning till gårdsbruket och hemsysslorna för öfrigt — Man torde då i allmänhet kunna konstatera, att den svenska landtkvinnan saknar kunskap om det arbete hon skall utföra. Däraf följer, att hon ej kan prestera fullgodt arbete och att hon i denna konkurrensens tid har svårt att finna afsättning för sin arbetsprodukt. Och enligt min tanke ligger en af de mäktigaste anledningarna till utvandringen i denna brist på arbetsduglighet, hvilken har ett så ödesdigert inflytande på hemmets ekonomi.

Hvad har nu stat och kommun, landsting, hushållningssällskap m. m. gjort för att utbilda landets kvinnor till dugliga husmödrar och i och med detsamma för betryggandet af hemmens välfärd, hufvudvillkoret för en nations bestånd?

Hvad den bokliga undervisningen beträffar, veta vi, att flickorna

i *folkskolan* hafva samma förmåner som gossarna, och att Sverige i fråga om läs- och skrifkunnighet står främst bland nationerna. *Folkhögskolan* står äfven öppen för den kvinliga ungdomen; för den intellektuella utbildningen synes det således vara väl sörjdt. Men hur är det beskaffadt med uppfostran till det praktiska arbetet, det område som ju med rätta betraktas som kvinnans egentliga sfär? Några jämförande siffror äro här talande nog.

För slöjdundervisning åt gossar inom folkskolan har staten sedan år 1877 lämnat anslag. 1892 begärdes anslag för flickornas undervisning men afslogs; 1893 bifölls anslag af 50,000 kr. Ännu är dock anslaget till gossarnas slöjd mera än dubbelt så stort som till flickornas. (261,750—106,401 kr.) och ändå lär väl ingen gendrifva de motiv motionen af år 1892 framhöll »att kunskap i handslöjd är nödvändig för kvinnan i hvad lefnadsläge hon än må komma, hvilket däremot ej kan sägas om gossarnas färdighet i sådan slöjd».

Emellertid ha af enskilda och af kommunerna och hushållningssällskapen mycket gjorts för den kvinliga slöjdens upphjälpande och på senaste åren har en viktig insats i denna sak tagits af den nitiska Föreningen för Svensk Hemslöjd.

För undervisningen i huslig ekonomi ha vederbörande visat än mindre intresse. Seminarierna, så väl Högre lärarinneseminariet som folkskoleseminarierna, hafva statsanslag för skolkökskurser, de högre flickskolorna likaså. Hvad folkskolan angår, d. v. s. de bildningsanstalter, som äro afsedda för de breda lagren af vårt folk, således för landtbrukarens döttrar, lämnas intet särskildt understöd för undervisning i matlagning. Det enda som visar, att man haft tanke på denna viktiga gren af flickornas uppfostran är en förordning, att om en kommun önskar undervisning i matlagning skall lämplig lokal därför tillhandahållas.

Kommuner, bruksbolag, enskilda godsägare m. fl. hafva emellertid visat intresse för frågan och år 1900 lär folkskolkökens antal uppgått till 50, ett steg i rätt riktning, men naturligtvis otillräckligt, då man betänker, att Sverige har öfver 5,000 folkskolor. — Mäjeriskolorna, den undervisning som lämnas af mäjerikonsulenterna och de på senare åren igångsatta ambulatoriska matlagningskurserna böra dock ej förbigås. — Hvad beträffar de privata hushållsskolorna, som till ej ringa antal etablerats i vårt land, äro nästan alla förlagda till städerna, och de få som ligga på landsbygden äro egentligen afsedda för uppfostran af husmödrar i staden. Mig veter-

ligen äger Sverige ej en enda skola, afsedd att bibringa kvinnan kunskap i de i en landtbrukares hem förekommande göromålen.

Det kan visserligen invändas att skötandet af hus och hem, kreatur m. m. bör dottern kunna inhämta af modern, det är den enskildas affär icke statens och hushållningssällskapens. Detta är nog sant, men i huru många fall saknar ej modern den nödiga insikten för att kunna vara sin dotter en rätt lärarinna? Och hur skall landtkvinnan kunna följa med tidsutvecklingen på de områden, som ligga inom hennes egen lilla sfär, isolerad som hon lefver i den egna stugan, utan kunskaper, utan undervisning, utan uppmuntran i sitt arbete? Att själfva arbetet blir underhålligt och intresset slappas under årslång, ofruktbar sträfvan, hvem undrar därpå?

* * *

Att reformer på här berörda område äro ej blott möjliga utan i hög grad utförbara, visa bland annat exemplen från våra grannland Norge och Danmark. Ehuru de uppgifter jag kunnat samla ej på långt när äro uttömmande, gifva de likväl vid handen hur långt man på andra håll äro framom oss i fråga om den praktiska uppfostran, som lämnas landets döttrar.

I Norge finnes en förening med namnet *Det Kongl. Selskab for Norges Vel*. Till detta sällskap har slutit sig en del landt-hushållningssällskap, landtbruksföreningar, mjäjeriföreningar m. m. Sällskapet tyckes tidigt haft blick för betydelsen af kvinnans uppfostran för landtarbetet: redan föreligger 13-årsberättelsen för en af dessa hushållsskolor, nämligen vid gården Berger. Dessutom finnas Hedemarkens, Laurviks, Lister og Mandals och Kristianias hushållsskolor.

Kursen är ett-årig och ämnen äro bl. a. de för hushållsskolor vanliga: matlagning, slakt, konservering af grönsaker, tvätt, handarbeten. Men därtill komma kreatursskötsel, mjäjeriskötsel, hönsskötsel, trädgårdsskötsel. Utom dessa förekomma ännu en del andra, bland hvilka jag vill nämna modersmålet och enklare bokföring.

En kurs för utbildande af lärarinnor för dessa skolor är äfven inrättad. Lärarinnekursen varar 6 månader och som inträdesfordran gäller bl. a. att hafva genomgått en hushållsskola.

Sällskapet hade dessutom år 1900 ordnat 13 kurser för trädgårdsprodukternas tillvaratagande och användning.

Därtill har på sällskapets föranstaltande 4 kurser för kvinliga kreatursskötare kommit till stånd. Vid dessa kurser är undervis-

ningen hufvudsakligen praktisk och gifves sålunda, att eleverna turvis fodra och sköta hela gårdens uppsättning af kor, får, svin och höns. Detta göres under ledning af skolföreståndare och skolföreståndarinna. Förutom djurens utfodring, kornas mjölkning och allt annat som berör djurens och husens renhållning, skola eleverna en gång i veckan väga foder och mjölk, skriva upp mjölk som gifvits af hvarje ko m. m. Kursen varar 6 månader. Eleverna hafva allt fritt samt en arbetsdräkt.

Till denna summariska förteckning bör läggas en samskola i landtbruk för män och kvinnor samt 3 à 4 år 1901 och 1902 igångsatta nya skolor, däribland en kombinerad hushålls- och kreaturskötarenskola för kvinnor.

Hvad Danmark vidkommer, känner jag icke till huruvida där finnas kurser eller skolor liknande dem i Norge; jag skulle knappast tro det, då behovet däraf i det tätt befolkade Danmark ej bör vara så stort som i Norge och Sverige, emedan en förbättring i arbetsmetoder, införd å en gård, lätt blir känd för hela traktens befolkning. Emellertid framgår af den rikhaltiga och lättfattligt skrifna litteratur, som föreligger därifrån, att smålandtbruket i Danmark omfattas med allra största intresse och att det står i högsta flor. Gång på gång framhålles i berättelsen värdet af hustruns arbete. Äfven där detta ej direkt nämnes ger framställningen vid handen, att gårdens bruk ej skulle kunna skötas utan hustruns hjälp, och att den del af arbetet, som utföres af henne, är ordnad på samma metodiska sätt som mannens.

I Danmark tyckes den häfstång, som höjer smålandtbrukarens ställning heta *sammanslutning*. Man finner sammanslutningens idé inom snart sagdt alla landthushållningens områden. Ett exempel därpå lämnar hönsskötseln. Naturligtvis utgifvas skrifter och tidsskrifter, däri undervisning om en rationell hönsskötsel lämnas, men orsaken till hönsafvelns uppsving är säkert att finna i föreningsväsendet, som gör det möjligt äfven för ägaren af några få höns att få afsättning för sina ägg.

Mångenstädes i redogörelsen från Danmark skrives, att det stora flertalet ägg kommer från smålandtbrukarnes gårdar. I en del artiklar förordas att hafva 50 höns, i andra 200. Nettovinsten bör vara 2-4 kr. pr höna. En jordbrukare hade 175 höns och dessa hade gifvit i nettoinkomst 500 kronor, och »på hvilket annat sätt», intygar han, »hade jag kunnat förtjäna dessa 500 kronor extra?»

Då jag läste detta, tänkte jag i mitt stilla sinne: »det var nog hustrun, som inbragt de 500 kr.»*).

Smörberedningens höga ståndpunkt i Danmark är väl bekant. Äfven här är det sammanslutningens idé, som drifver fram omsättningen**). Äfven här hafva *kvinnorna* gjort sin insats; ty det är ej endast fråga om uppköpsmäjerier, där mjölken köpes, utan om andelsmäjerier, där hvarje småbrukare är intressent i affären. Alla ställa sig därför gärna till efterrättelse mäjeristens föreskrifter i fråga om utfodringens ordnande, renlighet m. m. och den ena grannen utöfvar en viss kontroll på den andra. *Trädgårdsskötsel* och *biskötsel* som binäringar lära äfven i Danmark nått en hög utveckling.

Jag har varit mångordig beträffande de danska förhållandena, emedan jag tror, att smålandtbruket, så ordnadt som det är i Danmark, på föreningsväsendets och sammanslutningens princip, skulle lösa frågan, hur ett vinstbringande och tillfredsställande kvinnoarbete skall kunna åstadkommas. I en af vårt jordbruksdepartement utgifven skrift framhålles också vikten af ett mer rationellt ordnadt smålandtbruk och den roll kvinnan därvid borde kunna spela:

»I sammanslutningens spår följer», heter det i nämnda skrift, »särskildt då det gäller småbrukaren, ett lifligt och vaket intresse för användande af möjligen till buds stående medel, och därjämte måste framhållas det uppfostrande och i hög grad uppmuntrande inflytande, som skulle ligga däri, att smålandtbrukarne (och jag för min del tillägger: våra kvinnor) blefve ställda som medarbetare och medägare i ett allmännyttigt företag, för hvars utveckling de hvar och en i viss mån komme att bära ansvaret. Känslan häraf alstrar en själf tillit, som kommer hvarje delägare att inse, att äfven hans insats, huru liten den än är, har något att betyda för det allmänna och sporrar honom därmed till kraftigare ansträngningar.»

* * *

*) Att hönsskötsel är lönande, därom vittnar den omständigheten, att Danmark förlidet år exporterade för 21 millioner kronor ägg, under det Sverige exporterade för endast 300,000 kr. men däremot importerade 71 millioner ägg!

***) Under den första 5-årsperioden af 1880-talet, då Danmark ännu ägde endast få andelsmäjerier, var landets exportöfverskott af smör i medeltal 11 millioner kg; sedan dess har exportöfverskottet, allt eftersom andelsmäjerier vuxit, så stegrats att det för 1901 representerade 60 millioner kg eller nära 122 millioner kronor.

Skulle jag efter denna skisserade framställning uppställa några önskemål, vore de närmast följande:

- 1) att sådana lagar måtte stiftas, hvilka möjliggjorde ett kraftigt ingripande mot den s. k. Hvita slafhandeln samt att af myndigheter och enskilda stöd och bistånd gäfvos åt den komité, som här i Sverige är bildad mot denna handel. Härigenom kunde vinnas ett kraftigare ingripande mot sådana agenter och annonser, hvilka under falsk förespegling locka unga kvinnor till utlandet;
- 2) att statsanslag lämnades en för ändamålet väl kvalificerad kvinna att i *Norge* studera hushålls- och kreatursskötareskolor samt i *Danmark* studera de praktiska anordningar, hvilka möjliggöra för kvinnan ett fullgodt utfördt arbete inom smålandbrukarens hem;
- 3) upprättande med ledning af den reseberättelse, som afgäfves och efter de förhållanden som gälla i Sverige, af skolor afsedda för landtkvinnans uppfostran för sitt arbete; (Skolorna skulle bekostas af stat och hushållningssällskap.)
- 4) främjandet af egna-hems-frågan, af bildandet af andelsmäjerier, fjäderfäafvelsföreningar, uppmuntrande af slöjden, särskildt af Föreningen för Svensk Hemslöjd.

Det synes mig som om alla dessa åtgärder skulle bidraga till utvandringens hämmande från landsbygden. Vinnandet af goda arbetsförhållanden för kvinnan, se där medlet att motverka ej blott utvandringen till främmande land utan äfven inflyttningen till städerna och den därpå följande öfverproduktionen på kvinnoarbetsmarknaden med den oundvikliga nedpressningen af lönerna.

Bered kvinnan möjlighet att inom eget, enkelt hem i vårt eget land vinna en betryggad ekonomisk tillvaro med ett arbete så ordnad, att hon därpå kan nedlägga sitt intresse, så tror jag, att kärleken till hembygden och det egna hemmet är stark nog för att låta henne motstå det främmande landets lockelser. Kärleken till det egna hemmet är en makt att bygga på, och det är den, som skall bevara åt Sverige dess döttrar.

Gertrud Adelborg.

Från mitt vandringsår.

V.

Boston. — Hem- och skollif.

»Of course you must go to Boston, 'the Athens of the New world', 'the Hub of the Universe'; 'the home of the cultured' and best of all 'the city of kind hearts'.»

Sålunda slutade min amerikanska väninna från Sydstaterna ett bref till mig och — till Boston reste jag.

En timmes väg härifrån, i the Sleepy Hollow, Concord, hvila Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorne, Thoreau, James Russell Lowell, de män, som förvärfvat staden det stolta mamnet: »Nya världens Athen». Den siste i deras krets, gamle Doktor Edvard Everett Hale, lefver ännu, men 85-åringen är trött, han producerar ej mer, han lefver, på minnet af den gyllene tid, som varit och farit. Är Boston i dag ej något Athen, intager det dock en ledande ställning i Amerikas intellektuella lif.

Kommer man direkt från det glittrande, glänsande New-York med alla sina förföriska konster, värkar Boston som en liten och enkel stad, i trots af sina 700,000 inv., sina breda gator, stora byggnader, hvisslande luftbanor och bullrande elektriska spårvagnar. Dessa storstadsdrag göra dock Boston ej till en storstad. Gatorna äro illa upplysta, renhållningen lämnar mycket öfrigt att önska; damerna se robusta och ganska hvardagliga ut och New-Yorks pariserelegans finns ej ett spår af. Ett bref går fortare än ett telegram, och brefvet kommer alltid ett par timmar för sent. Vill jag ha ett postpapper, köper jag det i en hökarbod; en ny roman kommer jag öfver i en modistaffär; postmärken i en slaktarbod. Detta låter otroligt, men är sant. Det döljer måhända ett sinne för affärer, som jag, varande svenska och ej affärsmänniska, ej lyckats uppfatta och förstå.

Men — hur förälskar man sig ej i Boston, »the city of kind hearts»! Från New-York anlände jag hit en novemberafton, i säll-

skap med en ung svensk väninna, mycket nyfiken på det land, som slukar vår arbetsbefolkning. Jag tog in på »K. F. U. K.», men redan första timmen infann sig en amerikansk dam, Miss H., och tog mig med sig till sitt hem i Somerville. Jag kände henne ej. Min väninna i Tennessee hade skrivit och berättat henne att jag skulle komma, och det var anledning nog att taga emot mig som om jag varit en gammal bepröfvad vän.

Ej utan oro och saknad lämnade jag den unga svenskan i Bereley Street, men redan dagen därpå hämtades äfven hon, och nu skulle vi i ro stanna i Somerville, tills vi hunnit välja oss ett lämpligt hem i Boston.

Somerville är en af Bostons förstäder med 70,000 inv. Den är byggd på sluttande kullar och gör ett mycket landtligt intryck. Gatorna äro ej stenlagda och ligga i »tusmörke», ty lyktorna stå liksom och ropa åt hvarandra: »här är jag, hvar är du?» De, som bo vid samma gata äro för det mesta goda vänner. I skymningen gå de till hvarandra för att efter dagens mångahanda arbete uppfrika sig med en »snakkestund». Den engelska reservationen finns ej spår af. Amerikanskan är meddelsam, utan att vara nyfiken och frågvis. Öppnar hon hemmets portar för en gäst, får denne också en inblick uti allt, man har lust att undersöka. Hon är mycket hemtrefligare än engelskan men verkar kanske i början väl torr och nykter. Det rediga, klara, kloka hufvudet skymmer liksom bort hjärtat, hvilket dock klappar så stort och varmt för allt ädelt och godt, när man väl får fatt på det.

Till hvilket typiskt puritanskt hem hade vi ej kommit. Ett riktigt litet dockhem, strängt enkelt, men så trefligt. Det äges af tvenne systrar, Miss Agnes och Abby H. Den förstnämnda, den äldsta, sköter hushållet. Hon har ett smalt, blekt ansikte, fina drag, kloka, skarpa ögon och det silfverhvita håret högt uppkammadt öfver den höga pannan. Omkring mun och haka ligger det bestämda, energiska draget, som ger amerikanskans utseende så mycket karaktär, kanske väl mycket. Hon vet hvad hon vill, och hvad hon vill, gör hon. Den andra systemen imponerar ej som den äldre. Hon har någonting vekt, drömmande och smeksamt öfver sig, intensivt lifvande sitt lif i andras och glädjande sig åt lifvet, såsom jag sällan sett. Hon är lärarinna vid »Knapp's Public School» och hur varmt älskad hon är af sina elever förstår man, när man får veta, att hon i somras af dem bjöds på en två månaders tripp till Europa.

De båda systrarna hafva adopterat sin brorsdotter, som vid sex

års ålder blef föräldralös. Med stor personlig försakelse hafva de gifvit henne en dyrbar college-uppfostran. Biologi är hennes specialitet, och hon ämnar nu ägna sig åt lärarinnekallet.

En väninna, Miss B., är inackorderad hos dem. Vi voro således sex damer i huset och — ingen tjänare.

Hur de redde sig? Alldeles utmärkt.

Såsom i alla hus fanns ett stort, treffigt badrum med riklig tillgång på varmt och kallt vatten. Hvar och en bäddar själf upp sin säng och dammar sitt rum. De bonade golfven aftorkas medelst en fuktig rullmaskin, hvilken dagligen tömmes af gårdskarlen, som bär in cokes och ved.

Kl. $\frac{1}{2}$ 8 är man klädd och har städat sitt rum. Det ringer till frukost, och man går ned i den lilla treffiga matsalen, där solen blänker in öfver det hvita bordet, aptitligt dukadt af husets unga fosterdotter. En munter brasa sprakar i den öppna spiseln, och man slår sig ned och njuter af bräckt skinka, ägg, hafregröt, godt kaffe och färskt bröd. Då vi slutat äta, lägges en bibel vid hvar plats, och vi läsa högt ett kapitel ur Johannes epistel. Äldsta systern stiger därefter upp, rullar ned gardinerna, knäböjer vid sin stol och beder en bön, så innerligt och enkelt som ett barn talar med sin far. Den lilla andaktsstunden är kort men högtidlig. Då gardinerna åter rullats upp, dukar brorsdottern utaf bordet; de andra sätta på sig stora förkläden och i det lilla skänkrummet bredvid matsalen diska de vid det stora porslinsbordet med sina blänkande kranar det fina porslinet, som i ett par hundra år gått i slakten. Första dagarna sitta vi och se på; när vi hunnit känna oss hvarvarma hjälpa vi till, och medan vi diska och torka, resonneras det i alla upptänkliga ämnen: religion, politik, litteratur, konst.

När allt står färdigt, går hvar och en till sin dagssyssla, Miss Agnes försvinner i köksregionerna, Miss Abby till sin skola, och vi få fatt i en »car» och begifva oss in till Boston. Hinner man, råkas man vid lunch kl $\frac{1}{2}$ 12, annars till middagen kl. 6.

Då middagen är expedierad, samlas man kring eldbrasan eller också går man på någon föreläsning, teater eller klubb. Stannar man beskedligt hemma, pinglar det beständigt på tamburklockan och vänner och grannar titta in. Ett sådant aftonsamkväm är obeskripligt underhållande och hjärtans enkelt. Annan spis än andlig bjudes ej på. Man kommer ej, såsom hos oss, tillsammans för att äta, utan för att byta tankar. Där 6—8 kvinnor äro församlade ge deras lif, arbete och erfarenheter rikt stoff till samtalsämne. En

är helt säkert, lärarinna, en annan lika säkert »business-woman», en tredje journalist, artist eller läkare och allesammans utan undantag, klubbkvinnor.

Klubbarna? För socialt arbete äro de nog bra men annars mera till skada än gagn. De förstöra hemlifvet och splittra tiden på ett ohyggligt sätt. Männen trivas ej hemma, då kvinnorna ständigt vistas å klubbar, och barnen lämnas i tjänarnes vård; litet till åren komna göra de »som pappa och mamma» och sammansluta sig i klubbar de också.

* * *

Under den vecka jag åtnjöt gästfrihet i Somerville, besökte jag skolorna, hvilka anses vara t. o. m. bättre än Bostons. I »Knapp's public School» — »The English High-School» — och »Foster's High-School» tog man mig ur klassrum i klassrum och gaf mig beredvilligt alla de upplysningar jag begärde. Amerikanarne äro stolta öfver sina skolor, och de hafva skäl att vara det.

Skolokalerna äro präktiga med vackra, ljusa, hemtrefliga klassrum, ofta prydda med konstföremål. Till hvarje skola hör ett väl-försedt bibliotek, ett välordnadt laboratorium, praktiskt inredda gymnastik- och slöjdsalar, hvilka vanligen presenteras som »döttrar till Centralen och Nääs.»

Regeringen och staten ha intet med skolorna att skaffa. Hvarje stad uppehåller sina »Public Schools» och »High Schools», och så finnes en mängd privatskolor, hvilka allt mer och mer vinna anseende, såsom varande de bästa i Amerika. Hvar skola har sina metoder och söker sig fram till målet på egna vägar, ofta nya och originella. Täflan mellan skolorna är stark. Skolrådet är sammansatt af många olika element, olika nationalitet, olika trosbekännelse, olika kön. Därpå följer storsinhet, mångsidighet och fördragsamhet. Föreståndare och föreståndarinnor äro själfskrifna i skolrådet, något som borde vara fallet hos oss, likaså inväljas däri de erfarnaste och mest intresserade fäder och mödrar, äfven det efterföljansvärdt. Skolan kan absolut icke vara utan hemmet, hemmet ej utan skolan.

Hvilken generositet vis å vis skolorna! Barnen betala inga skolafgifter, och all skolematerial, böcker, skrifböcker, pennor, bläck m. m. skänkas ungdomen. Tyskt och svenskt eller kanske rättare skandinaviskt inflytande är påtagligt i organisationen af skolorna, ehuru amerikanarne sällan taga emot något af andra nationer utan

att »förbättra» och »amerikanisera» hvad de fått, ej alltid till gåfvans båtnad.

Eleverna tillåtas ett själfständigt tankearbete, främmande för våra skolor. Här läses böcker, ej läxböcker. Här serveras ej »tuggor» i oändlighet, d. v. s. den enformiga metoden att göra den ena lektionen till en berättande preparation, den andra till återberättande, med ett ord, läxförhör existerar ej. Lärjungarna »gå ej på kryckor», bero ej af lärare och lärarinnor, ty de äga en tillgång på böcker och ett förstående att välja och studera, som i hög grad frapperar och entusiasmerar främlingen.

Man håller t. ex. på med arabernas historia såsom inledning till Mohammeds. En gifven läxa i en gifven bok förekommer icke. Lärarinnan uppger 6—7 olika källor, hvilka finnas att tillgå i skolans eller stadens bibliotek. Går man till stadsbiblioteket en eftermiddag och in i ungdomens rum, ser man dem sitta där, hvita, gula och svarta barn, ifrigt lutade öfver anteckningsböcker. De förefalla så hemvana, att jag tror de skulle kunna taga fram sin bok i mörkret. I hvarje rum sitta alltid ett par män och kvinnor, »librarians», färdiga att bistå dem med råd och dåd, om det skulle behövas.

Lektionerna få ofta form af diskussion, läraren ledande, men tagande liten del uti den. Lärjungens tankegång följes och förföljes, han får göra skäl för sig, uppgifva de böcker han läst o. s. v. Lektionen får öfver sig en färg och ett lif, som är högst medryckande. I de högre klasserna ägnas ett par timmar i veckan åt dagspressen, dagspolitiken, någon ny bok eller taffla, som kommit ut. De unga äga också en allmänbildning, som man exempelvis förgäfvets letar efter i England, andra länder att förtiga.

På tal om litteratur vill jag nämna, att man ej är rädd att släppa in det lilla barnet i fantasiens rike. Alla nationers sagor stå upp-radade på hyllorna i ungdomsbiblioteket, och böckernas slitna ytterplagg skvallra om de många vänner de äga. För den vuxnare ungdomen är romanen ej förbjuden läsning, tvärtom, den anses som en hjälp i uppfostran och uppmuntras därför.

Jag önskar, att ni en lördagsafton kunde titta in i ungdomsrummet i Bostons »Public Library». Där stå de långa borden med grönskärmade lampor, och hufvud vid hufvud sitta barnen där, från treåringen, som »tittar i bilderbok» med en snäll »fröken» vid sin sida, till femton — sjuttonåringen, som sitter fördjupad i någon af Nathaniel Hawthornes, Edward Brooks, Charles Kingsleys, Merediths,

Merrimans, M. Douglas, George Eliots eller mrs Humphrey Wards romaner.

Jag har stått och pratat med en framstående uppfostrarinna om ungdomsläsning och frågade i anledning af ett par böcker jag såg läsas:

»Men anser ni dessa böcker nyttiga för ungdom?»

Hon såg på mig, liksom förvånad öfver frågan.

»Visst äro de nyttiga», svarade hon bestämdt. »Romaner illustrera lifvet och hjälpa oss genom exempel. Många af dem äro bättre sporrar till dygd än hundra predikningar. Tror ni verkligen att den unga flicka, som tillsammans med sin mor eller en äldre vän läst Middlemarch, någonsin begår det misstaget att anse ett äktenskap ingånget af andra bevekelsegrunder än kärlek, moraliskt? Aldrig!»

Hon hade talat ifrigt. Nu tillade hon lugnare:

»George Eliot, Antony Trollope, Nathaniel Hawthorne, Thackeray införa de unga i godt sällskap och öppna för dem dörrarna till tusen gästfria hem. Våra flickor botas från småaktig nyfikenhet, afundsjuka, fåfänga, de sociala sjukdomar, för hvilka kvinnor mer än män äro mottagliga».

»Nå än gossarna då?»

»De äro alltid begifna på det heroiska och här i Amerika mycket intresserade af biografier öfver arbetets stormän, med dem är det ingen fara», sade hon skrattande.

Vi gingo förbi en femtonårig flicka, så försjunken i sin bok, att hon ej märkte, att vi stannade bakom hennes stol. Det var Marcella hon läste och uttrycket af deltagande i hennes unga ansikte var vackert.

»Ack», sade min ledsagarinna, »de tårar, som fällas öfver en konstnärs skapelse, är befruktande dagg för hjärtat, och tro mig, många och allvarliga äro de goda föresatser en ung flicka gjort sig, böjd öfver en roman. Gif henne det bästa ert eget och andra länder ha att bjuda, och lämna henne sedan i fred med sina böcker, sina tankar och sina känslor.»

Måne ej denna kloka och erfarna kvinna hade rätt?

* * *

Men trots de amerikanska skolornas stora företräden är undervisningen i Sverige samvetsgrannare och boklärdomen grundligare än i detta, skolornas förlofvade land. Till och med engelskan är ej den bästa i de högsta klasserna och man kan få höra sådana språkliga bockar som »The prince asked her for most every dance» — »She said that she had lain the book on the table» — »I studied latin some when I was at home» — och hvad värre är, det händer att de oanmärkta få passera. Visst ger dylikt ens spända förväntningar en hård knäck — men det måste i alla fall fram — vi svenskar äro nog kanske för mycket pedanter.

I går hörde jag en klass collegeflickor tämligen själfsväldigt handskas med sitt modersmål under en pågående lektion, men då de senare på dagen flockade sig omkring den svenska lärarinnan blef jag intagen af deras lifliga och intelligenta samtal. Det friska, själaglada kamratlifvet och den medryckande lärareentusiasmen, den skulle jag vilja taga med mig som en återskänk från det land, som så vackert och sundt upptagit Lings gymnastik, Nääs slöjd och lekar. Hvilken glans ligger det ej öfver en amerikansk ungdomsskara, gossar och flickor, där de under skämt och jubel tumla om i friluftss lekar eller i gymnastiksalarna äro i full färd med sina öfningar och spel!

Och så skulle jag vilja taga med mig hem till våra unga lusten för praktiskt arbete.

Vi hafva tre månaders sommarferier, längre än något annat lands, och under dessa borde det ej anses som en tung plikt, utan ett stort nöje och en nyttig omväxling för våra unga män och kvinnor att deltaga i hemmens praktiska sysselsättningar utom och inom hus. Därigenom vunnas den själfaktning, själf tillit och det oberoende af andra, som så bjärt faller i ögonen här. Den friskhet och ungdomsglädje, som utmärker den amerikanske gossen och flickan, har till stor del sin rot i det omväxlande lif de föra. Kl. 6 äro de uppe om morgnarna. De bädda sina sängar, städa sina rum, borsta sina skodon och kläder, allt före frukosten kl. 8. Ofta får man se far och son, de må nu vara läkare, präster, lagkarlar eller hvad annat som helst, skotta bort snön utanför porten. Hemma i Sverige betraktas sådant som en förnedrande sysselsättning. Våra tjänsteflickor knota mången gång om de få bära större paket; här bära alla, både tjänande och icke tjänande, korgar och kappsäckar och anse sig ej mindre väl lottade för det. Vid Harvards Universitet finnas än i dag studenter, som förtjäna sin uppfostran där genom

att tjänstgöra som borstpojkar, kypare, bref- och tidningsbärare inom studentkåren. Kamratlifvet lider ej därpå. I Amerika är det en plikt att arbeta, ett nöje att förtjäna pänningar, en skam och en förödmjukelse att lefva på andra.

Hur mycket hafva vi ej att lära af Amerika i detta fall! Hvad hjälper oss all vår stora lärdom, all vår pedantiska grundlighet, om vi dock till sist stå där med obotliga refvor i själen? Sverige, Sverige! lär din ungdom att arbeta, att akta det kroppsliga arbetet som själens hälsa. Du skall då med trygg förtröstan våga förtro henne din framtid.

Cecilia Milow.

Runosångerskan Páraske.

(Efter en tafla af Edelfelt).

Páraske, den gamla kvinnan,
runosångerskan, den visa,
bodde djupt i furuskogen
i ett gammalt mossigt pörte
nära träsket, långt från gården.
Det var armt och trångt därinne,
men en brasa brann på härden.
Skydd mot kölden, skydd mot stormen
gaf den gamlas låga hydda.

Páraske var van att hungra,
hade alltid bark i brödet.
Ödemarkens fador bodde
i den gamlas djupa ögon,
alla vintrars köld i blicken,
frostens härjningar på kinden
och den hvita snön i håret;
men på hennes vissna läppar
bodde tusenårig sången.

Ensam, ensam var den gamla,
tills en dag med höstens fåglar,
som till söderlanden draga,
kom en gosse fram till stugan,
vilsegånget barn från skogen,
Mycket trasig var hans tröja,
och hans kind var blek och mager.

Páraske stod upp från sängen,
tog förbarmande den lille
till sin ringa, låga hydda.
Och hon sporde honom mycket:
»Säg mig namnet på din moder!» —
»Jag har ingen», sade gossen.
»Säg mig namnet på din fader!» —
Gossen svarade: »Jag vet ej». —
»Säg ditt namn!» Hansade: »Finne.» —
»Från hvad gård, från hvilka trakter
kom du hit till ödemarken?»
Gossen teg och såg på brödet.

»Är du ensam här i världen
utan fader, utan moder,
utan hem, du vilsna fågel?
Kom att mina sorger dela,
kom och tag din del i fröjden!»
Och hon räckte honom brödet.

Runosångerskan i skogen
bodde icke mer allena.
I den gamlas hydda växte
djärf och stark den unge sonen,
växte upp i nöd och armod,
vann en trogen fosterbroder,
hungrade och stred och blödde
vid hans sida, vände sedan
till sitt hem i skogen åter.

Runosångerskan med glädje
såg den unges mod och styrka
Och hon lärde honom mycket,
sjöng om Ukko, gamle guden,
om den vise Väinemiöinen
och om jungfruns son den blide,
han, som härskade i höjden.
Men när kvällens timmar skridit
hän mot natt, när himlens härar
flammade på dunkelt fäste,
bad han ständigt, ständigt åter:
»Sjung om ödemarkens konung!»
och hon sjöng med slocknad stämma:

»Djupa äro Finlands moar,
djupt är träskets vida vatten,
stark är skogens unge konung.
Han, som brottades med björnen,
han, som slet i stycken vargen,
tror du, att han fruktar svärdet?

»Djärf är skogens unge konung,
han har mött den hårda frosten,
dödens andedräkt, som härjar
odlarns hopp och bleker kinden.
Han, som icke fruktar hungern,
tror du, att han fruktar döden?

»Hög är skogens unge konung.
Ödemarkens djup han känner,
stormens dån och åskans dunder,
alla vinternattens fävor.
Skogens konung fruktar ingen.
utom Herren Gud i höjden.»

Se, då reste sig den unge.
Skulderbred och oförfärad
sjöng han om de sista orden:
»Skogens konung fruktar ingen
utom Herren Gud i höjden!»
Men den gamla sade stilla:
»Ej det bittraste du prøfvat.»

* * *

Så en dag till ödemarken
kom en hög och mäktig herre.
Följd af knektar och af drängar
tågade han fram på jakt.

På det låga pörtets tröskel
satt den gamla stum och stilla,
och den unge såg med häpnad
främlingsskarans stolta prakt.

Plötsligt steg den höge herren
från sin häst och mörk i hågen
gick han till den ringa kojan,
stannade vid pörtets dörr:
»Detta näste måste rifvas,
träskets strand skall ligga öppen,
att min jägarhop må jaga
mera ostördt här än förr.»

Häpen reste sig den gamla,
vinden slet det hvita håret.
Vördnadsbjudande att skåda
steg hon fram och ödmjukt neg.
»Skona, herre, denna boning,
mossbelupen, hundraårig!
Se, hur ringa plats den tager,
höge herre, på din teg!»

Men bestämsam hopen lyder.
Se, då reser sig den unge,
ögat blixtrar, handen knytes,
och han står där vred och stark.
»Våga ej att pörtet röra,
våga ej att nalkas mera,
tag ej ens ett steg, ett enda,
på min gamla moders mark.»

»Bind den djärfve, fångslen honom!»
»Nej», så talade den gamla,
»jag skall binda, jag skall fångsla».
Och hon lade tungt sin hand
på hans axel: »Son, var stilla».
Hennes blick med ödemarkens
stränga, underbara stillhet
band hans själ med hårda band.

Jägarskaran drog med glädje
bort sin väg från rifvet pörte.
»Moder, jag vill dö! Ack hvarför,
fick jag icke dö i strid!» —
»Tålmod, min son, var stilla!
Hoppas allt och frukta ingen.
Bygg mitt pörte upp på stranden,
bygg och bida bättre tid.

»Du skall likna skogens konung.
Arme gosse, lång är vägen
genom ödemarkens dunkel.
Många vintrars storm och snö
skall din själ i drifvor bädda,
men du skall som jag förhärdad
gå din trygga väg mot målet
med ett hopp, som ej kan dö?

»Du som jag har lidit mycket.
Sorgens slag och krigets fador,
hungerns kval och köldens rysning,
detta gaf den tid som flytt.
Du skall böja dig för stormen

liksom strandens vass sig böjer,
liksom skogens unga stammar,
ty de resa sig på nytt.

»Väx dig stark i hårda strider,
bygg beständigt rifvet pörte,
lär dig lida oförfärad,
res dig, fast din strid blir lång.
Den är fri, som fruktar ingen
utom Herren Gud i höjden.
Göm till tröst i sorgset hjärta
framtidshopp och forntidssång!»

Maria Darling.

Hemslöjden, ett medel mot emigrationen.

Diskussionsinlägg.

För endast ett par år tillbaka skulle jag ej vågat framhålla hemslöjden såsom en faktor att räkna med då det gällde ekonomisk fördel, och ännu i närvarande stund hör den icke till de arbetsgrenar, hvilka *nu genast* kunna tillförsäkra sina utfövere en oberoende ställning. Under de år jag varit i tillfälle att studera hemslöjden och praktiskt pröfva dess värde, har jag emellertid funnit, att den, rätt ledd och understödd, en gång skall komma att blifva af stor ekonomisk betydelse just för de på landsbygden boende kvinnor, hvilka vilja eller äro nödsakade söka sitt uppehälle genom hemarbete.

För att kunna rättfärdiga detta mitt påstående måste jag framlägga några korta uppgifter om hemslöjdens förhållanden. Jag måste visa hvarför hemslöjden ej ännu kan påräknas såsom en inbringande inkomstkälla och i hvad mån densamma i sitt nuvarande tillstånd är underkastad påtagliga missförhållanden.

Hur bortglömd hemslöjden under långliga tider varit är nog väl bekant, likaså att för ungefär 30 år tillbaka en ny tid för densamma randades. Det var då konstslöjden väcktes till lif. Men under dessa 30 år har slöjden som konst betraktad så uteslutande varit beaktad och understödd, att de län, hvilka ej kunnat framvisa någon i ögonen fallande konstnärlig allmogeslöjd ansågos icke äga någon slöjd alls. Så bildades hösten 1899 Föreningen för Svensk Hemslöjd på den grund som konstslöjden lagt, och man ansåg att

denna slöjdgren skulle blifva den förhärskande och taga föreningens största krafter i anspråk.

Vid ett närmare studium visade sig dock, att ett långt större arbetsfält var föreningen förbehållet. Man fann enkla slöjdgrenar ännu kvarlevande bland folket, hvilka, rätt ledda och understödda, borde kunna blifva till stor ekonomisk vinst, och det betanns efter gjorda kalkyler, att föreningens arbete, i stället för att inskränka sig till en förmedlingsaffär framförallt för obemedlade ståndspersoner, borde kunna växa ut till en institution af rent nationalekonomisk betydelse.

Man fann vidare, att de enkla slöjdgrenar hvarom här är fråga, utgingo från själfva folket, att de voro folkets egendom och att det var ur och genom dessa som vårt land skulle tillföras ekonomisk fördel. Föreningens sträfvan blef nu att taga reda på, under hvilka villkor hemslöjden existerade och hvilka fördelar den beredde sina utöfvare.

Att redogöra för hvarje olika slöjdgrens förhållande skulle blifva för vidlyftigt. Jag väljer således en enda och tager den för kvinnan viktigaste: väfnadsslöjden. Densamma lämnar också de bästa exemplen både på orsaken till slöjdens utdöende och möjligheten till dess uppblomstring. Jag vill först uppehålla mig vid väfnaden utöfvad såsom hufvudnäring.

I södra Vestergötland t. ex. är väfnad af såväl bomull som linne ännu i våra dagar vidt utgrenad, och fordomdags voro såväl män som kvinnor sysselsatta därmed. Tillverkningen har alltid tillgått så att arbetet utlämnats från förläggare. Dessa förläggare ha sin fördel af att förtjäna högsta möjliga på varan och måste därför betala minsta möjliga. I midten af 1800-talet betalades för entränning 4 öre, för klädningstyg 5 å 6 öre och för tjockare tyger 8 å 10 öre, allt pr aln. Sedan dess ha 50 år förflutit och hvar och en vet, att denna tid i otrolig grad förändrat lefnadsomkostnaderna. I hvad mån har väfverskans ställning i ekonomiskt hänseende kunnat följa med tiden? Jo, svaret blir: hvad hon för 50 år sedan fick för aln det får hon ungefär nu för meter. För klädningstyg får hon 7 öre pr m., för drällsväf, 60 cm. bredt, till servietter 9 å 10 öre pr meter. En väfverska får för en väf af 250 meters längd kr. 17: 50. Att sätta upp väfven och väfva ned den åtgår ungefär 25 dagar. Att gå en eller två mil till närmaste järnvägsstation, följa med tåget till den nästa, aflämna väfven samt erhålla nytt garn åtgår en dyrbar arbetsdag. Därtill kommer

järnvägsbiljetten, ungefär 90 öre. Afgår då för förlorad arbetstid och biljett kr. 1: 80, återstår således kr. 15: 70, på hvilket väfverskan, — jag anför här blott ett exempel — ofta en hel familj, skall lefva under 3 å 4 veckors tid till nästa väf blir färdig.

Man skulle tänka, att de låga arbetslönerna äro en nödvändig följd af fabrikernas inflytande, men då man gent emot den förlorande parten, arbetaren, ställer den vinnande parten, förläggaren, måste man betvifla att detta antagande håller streck. Tager man reda på förläggarens ekonomi så finner man, att en under 30 å 40 år samlad förmögenhet på 3 å 400,000 kr. är ganska vanlig. Sådana summor gå ej att inhösta i våra dagar såvida ej maskiner användas, och här är det människovarelser, som af nöd tvingas att i andras intresse tjänstgöra såsom sådana. Jag har hört berättas, att förläggarne ibland låta arbetarne under en längre tid gå utan arbete, och då de i förtviflan bedja därom få de till svar: »ja, ni kan ju få väf, men då betalar jag ej mer än så och så». Stundom komma förläggarne öfverens att sänka priset, och ingenstädes erhålles då arbete såvida väfverskan ej nöjer sig med hvad förläggarne ge. I södra Elfsborgs läns otillgängligaste och fattigaste trakter finnes ingen annan möjlighet till förtjänst. Här ha också de s. k. små förläggarne sin hemvist, och de där befintliga fabrikerna, som sysselsätta handväfverskor, följa samma taxa som förläggarne.

Men utom det att förläggarne kunna samla förmögenhet på affären finnes det ett annat bevis för att de ofvannämnda arbetslönerna äro oskäliga. I norra delen af länet, där järnvägen går fram mellan Borås och Göteborg, har Almedals fabriker sina handväfverskor. Dessa väfverskor få från 12 till 18 öre pr meter och förtjäna 1: 25 å 1: 50 pr dag. Vi se således att det går för sig att betala nära dubbla arbetslönen.

Hvaruti ligger då den förnämsta orsaken till så skilda arbetsförhållanden? Jo, oafsedt förläggarnes egoistiska beräkningar, beror den däraf, att hemslöjden arbetar som konkurrent till fabrikerna. Kvalitet, färger, allt står på samma låga ståndpunkt som det billiga fabriksarbetet, hvarigenom priset måste ställas därefter. Almedal däremot behandlar handväfnaden som handarbete, framhåller dess goda egenskaper och utför varan i handeln till det pris, som den bättre kvaliteten har rätt att fordra. Hela hemslöjdens förfall, såväl inom väfnadsslöjden som inom öfriga slöjdgrenar, beror till stor del på att hemslöjden anser sig tvungen att täfla med fabrikerna i prisbillighet. Detta är ett stort misstag, ty handens arbete kan aldrig ersättas

af maskiner, maskinens arbetsproduktion aldrig utföras af handen. Arbetsprodukten måste således betinga olika pris.

Men nu ställer sig frågan: Då hemslöjden i våra dagar lefver under så tryckta förhållanden, hur skall man kunna framhålla den såsom *medel* att kvarhålla kvinnorna inom landet?

Helt enkelt genom att frigöra hemslöjden från den enskildes spekulation och omdana den till en själfständig affärsverksamhet. Liksom hvarje fabriksföretag håller på sin fördel och bevakar sina intressen, så skall hemslöjden bevaka sina. På samma sätt som fabriker ledas af kunniga, intelligenta, med tidens fordringar väl förtrogna personer, så skall hemslöjden stödas och ledas af konstnärer och affärsmän, med samma mål i sikte: hemslöjdens förkofran och arbetarnas fördel.

Under de tre år, som Föreningen för Svensk Hemslöjd verkat, har den ej sysselsatt sig med de större slöjdgrenarna, helt enkelt af det skäl, att kapital fattats. Dess enda afyttringsplats har varit det i Stockholm förlagda, jämförelsevis lilla hemslöjdsmagasinet. Icke desto mindre var omsättningen under 1902 95,000 kr. med en ökning från 1901 af 34,000 kr. Detta är visserligen ej stora siffror, men då en så pass obetydlig affärsverksamhet ändå under ett enda år ur folkets arbete lyckats framlocka denna summa, hur stora skulle ej summorna blifva om hela vår hemslöjd räddades undan förtryck!

De bevis för de missförhållanden under hvilka väfverskan lefver, jag här ofvan framlagt, äro bland de mörkaste erfarenheterna från mina studieresor, och dock finnes det trakter af vårt land, där ej ens detta knappa bröd kan förtjänas af kvinnan själf. Från sådana trakter är det som utlandet, fabriker, hotellerna, de danska och skånska hvitbetsfälten m. m. rekrytera sina arbetskrafter.

Och icke må man undra på om folket hållre går en oviss framtid till mötes i främmande land, ty »sämre än hemma kan man icke ha det».

»Sämre än hemma kan man icke ha det!» Det är sorgliga ord då det gäller ens fädernesland. Och har icke hvar och en af oss del uti att de blifva uttalade, om ej på annat sätt än därigenom, att vi ej efter bästa förmåga söka understödja de sträfvanden, som göras för att ändra de rådande missförhållandena? Vi förbise de små hjälpkällor vårt land äger och ha ej tålmod att öfvervinna de första svårigheterna.

Hemslöjden är en af dessa små hjälpkällor, hvilka ingen hit-

tills haft tålmod att upparbeta. Att med ens på hemslöjdsarbete erhålla en förtjänst, motsvarande hvad t. ex. Amerika under goda förhållanden kan bjuda utvandrarerna, låter sig ej göra; men ifrån den låga dagspänning af 70 å 80 öre för handväfverskan, skulle man så godt som genast kunna höja den till 1,25 å 1,50 pr dag. Vore Föreningen för Svensk Hemslöjd i tillfälle att utan mellanhänder försälja väfnadsslöjdens arbeten, skulle en dagspänning af 2: 50 å 2: 75 pr dag kunna tillförsäkras de öfvade väfverskorna i våra förnämsta väfdistrikt.

Hittills har jag talat om hemslöjden såsom uteslutande existensmedel. Återstår att säga några ord om den såsom binäring. Härvidlag kan ju inga bestämda beräkningar göras, då arbetstiden ej kan bestämmas. Priset kan ju dock alltid beräknas efter yrkesväfverskans och inkomsten blir ju beroende på den tid som användes. Hemslöjden såsom binäring måste dock alltid äga stor betydelse, ty alltid finner den flitiga stunder till öfvers, som kunna tillvaratagas om slöjdarbetet är lätt tillgängligt, och därtill utgör det en nyttig omväxling från de dagliga hemsysslorna. Fullständig hvila från arbete behöfver i regel en frisk människa ej under dagens lopp. Hvila ligger ju egentligen i ombyte af arbete.

* * *

Utom den ekonomiska sidan ha vi äfven den etiska, och det är på denna hemslöjden ytterst hvilat. Hela den konstnärliga smaken visar numera bän på det enkla och friska i hemmens dekorering.

Det är denna enkelhet, som hemslöjden skall söka bibehålla och utveckla i förfinad form, och det är på så sätt den skall utöfva sin uppfostrande betydelse på de ungas karaktär och själsodling. Hemslöjden skall gå i tåten för den moderna utvecklingen, icke slafviskt efterapa fabrikerna, och med detta mål för ögonen skall den blifva ett af de medel, hvilka medverka till folkets förbättrade lefnadsvillkor och binda landets döttrar fastare vid fosterjorden.

Lilli Zickerman.

Föreningsmeddelanden.

Ett diskussionsmöte med ämne: »Kan något göras för att minska den kvinliga emigrationen och dess faror?» var måndagen den 4 maj anordnad af Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité i K. F. U. M. stora sal.

Mötet, vid hvilket *fil. dr Lydia Wahlström* fungerade som ordförande, inleddes af *fröken Gertrud Adelborg* med ett längre anförande, hvilket på annat ställe i detta häfte meddelas. Vid diskussionen som följde, talade *red. von Koch* om den kolossala förlust, som emigrationen åsamkar vårt land, betonade starkt att hvarken patriotiska ord eller tvångsåtgärder hjälpa att stäfja densamma, utan att botemedlet mot utvandringen låg i gynnsammare ekonomiska förhållanden och utsikten till en betryggad framtid för vår landtbefolkning. För att vinna detta mål borde egna hems-rörelsen uppmuntras, småjordbruket höjas och staten förhjälpa de mest betungade af sina medborgare, dit talaren räknade statare, torpare och daglönare, till att blifva själfständiga jordbrukare, att kvinnorna därvid kunde spela en viktig roll, visade exemplet från Danmark; vidare skulle tillfällen till upplysning, genom bildande nöjen, föreläsningar, vandrande bibliotek o. s. v. göra lifvet rikare och gladare och skapa en starkare fosterlandskänsla hos Sveriges ungdom. — *Dr Karl Hildebrand* kompletterade inledarinnans uppgifter om den fara, som genom oärliga agenter och bedrägliga annonser hota våra unga landsmaninnor; ansåg, att lagstiftningen mot den Hvita slafhandeln vore otillräcklig och att härvidlag reformer vore af nöden. Som botemedel mot emigrationen satte äfven denne talare upplysning och folkbildning, framhöll folkhögskolans betydelse samt vikten af förbättrade bostadsförhållanden för vår arbetarebefolkning, hvilken liksom hela vårt folk borde fostras till att utveckla mer intensitet i arbetet förutom en starkare samhörighetskänsla beträffande fosterlandets intressen. — *Fröken Clara Wahlström* lämnade en redogörelse för de föreningar och komitéer, som redan kommit till stånd här hemma och i utlandet för att hämma emigration och de åtgärder som af dessa vidtagits för att gifva skydd åt unga resande kvinnor. — *Herr Lindqvist* (socialist) kritiserade de bemedlade klassernas arbete för att stäfja emigrationen och hindra den Hvita slafhandeln, under det att »den Hvita slafhandeln» existerar i vårt eget land» d. v. s. den kvinliga arbetskraften exploiteras och arbetsgifvarna nedpressa lönerna till svältlöner. Ansåg att denna sida af saken ej behjärtats af våra dagars samhällsförbättrare och att om det bereddtes arbeterskan tillfälle att »lefva dragligt» i sitt eget land, hon ej skulle tänka på att lämna det för ett annat. — *Fröken Lilli Zickerman* replikerade på sätt och vis den föregående talaren, genom att visa, hurusom just den orättrådiga nedpressningen af arbeterskans välförtjänta lön i hög grad behjärtats och att ex. Föreningen för Svensk Hemslöjd satte sin förnämsta sträfvan i att höja arbetsmarknaden och förbättra den arbetandes ställning. (Se fröken Zickermans artikel på annat ställe i detta nummer.)

Med några sammanfattande ord af ordf., *dr Wahlström*, öfver den hållna diskussionen, afslutades mötet. Någon resolution fattades ej.

Arbeterskornas ställning i Stockholm.

Den 6 maj var diskussionsmöte ordnad i Arbetareföreningens lokal för behandlande af ofvanstående fråga. Mötet började med en hel serie inledningsföredrag belysande ämnet ur olika synpunkter. *Fru Westman* och *fru Sterky* talade om arbeterskornas, särskildt sömmerskornas, löneförhållanden, *doktor Karolina Widerström* framhöll behovet af hvila och sömn samt faran af öfveransträngning, *pastor N. Beskow* utvecklade betydelsen af en lagstadgad hvilodag samt meddelade hvad som i andra länder gjorts i detta hänseende, *docenten N. Cassel* betonade fackföreningsrörelsens stora betydelse, *redaktör v. Koch* talade om bostadsfrågan och framhöll vikten af att söka skaffa arbeterskorna goda bostäder samt tillfälle till umgänge, bildning och förströelse och slutligen förordade *Jur. kand. Gard* behovet af särskild skyddslagstiftning för kvinnan.

Efter dessa anföranden, hvilka samtliga voro sakrika och intressanta, upplästes ett förslag till resolution och därefter förklarades ordet fritt

Resolutionen hade följande lydelse:

»Män och kvinnor af olika yrken och samhällsklasser, samlade till möte angående arbeterskornas ställning i Stockholm, förklara härmed de nu rådande förhållandena mycket otillfredsställande och uttala sin förhoppning om, att den allmänna opinionen afgjort skall ställa sig på arbeterskornas sida i deras sträfvan för bättre existensvillkor. De bästa medlen att nå dessa mål anser mötet vara, dels en fast arbeterskeorganisation, dels af lagen stadgad skydd för kvinligt arbete och till de mindre verkstäderna utsträckt, noggrann yrkesinspektion.»

Under diskussionen yttrade sig bland andra fröken *Gertrud Adelborg*, som framhöll såsom sin öfvertygelse nödvändigheten af att kvinnorna organiserade sig till fackföreningar, men samtidigt önskvärdheten af att hvarje fackföreningsrörelse respekterades af arbetarna själfva och så att t. ex. inträde i bestämd förening icke fordrades. Fröken A. vände sig sedan mot förslaget att i resolutionen skulle inryckas uttalande för skydd för kvinligt arbete. Tal., som vid de stora kvinnokonferenserna utomlands haft tillfälle åhöra diskussioner i denna fråga, hade funnit, att åsikterna för och emot skyddslagstiftningen stodo jämnt emot hvarandra, samt att bland motståndarne till skyddslagstiftningen funnos såväl arbeterskor som yrkesinspektriser. Under sådana förhållanden skulle det därför vara olämpligt, att vid ett möte, där det stora flertalet af de närvarande ej satt sig in uti hvad frågan gällde, uttala sig för den ifrågavarande reformen och yrkade därför, att den punkt uti resolutionen, som berörde skyddslagsstiftningen, skulle utgå.

Resolutionen blef emellertid sedan i oförändradt skick antagen.

Vidare godkände mötet med knapp majoritet en af d:r A Nyström föreslagen gensaga mot firman Carl Broman & komps förhållande till de sömmerskor, som tillhörde fackföreningen.

Det är att beklaga, att mötet afslutades med detta mot en enskild person riktade hugg, som illa stämde öfverens med den sakliga och måttfulla prägel, som eljes stämpelade detsamma.

Praktiskt arbete och huslighet för våra unga flickor.

(Insändt).

Utan att göra anspråk på att kunna behandla ofvanstående fråga uttömmande, vill jag likväl här framkasta några synpunkter i ämnet, hvilka troligtvis hvarken äro särdeles nya eller originella, men som jag icke desto mindre vågar framlägga af den orsaken och med den rätten, att saken ligger mig varmt om hjärtat.

Det har ofta och med skäl klagats öfver att den unga flickans praktiska uppfostran och hennes väckande för lifvet omkring henne försumrats och detta just under en tidpunkt, då det praktiska arbetet för hennes kropp och själ skulle vara det naturligaste, det sundaste, mest utvecklande och hälsobringande.

Ehuru allt godt kan sägas om våra elementarläroverk för kvinnlig ungdom och den allmänbildning, de skänka sina lärjungar, måste vi dock erkänna, att öfvandet af de praktiska färdigheterna försummas och att de unga icke få sin blick öppnad för verkligheten och dess kraf.

Då den unga flickan genomgått åtta-klassigt läroverk anses hon vanligtvis hafva afslutat sin uppfostran och vara hvad man kallar allmänbildad.

Hon är nu färdig att börja lifvet. För de alla flesta ter sig nu världen i ett rosenskimmer. Det närvarandes lycka och glädje njutes i fulla drag. Men äro nöjena ej endast en vederkvickelse efter arbetet, lämna de snart blott en tomhetskänsla, och hemmet och samhället äga ännu en missnöjd, onyttig och allt annat än lefnadsfrisk medlem att dras med.

Andra ur kamratkretsen, de s. k. mindre lyckligt lottade, hvart gå de, hvartill anses de mogna? De ha fått uppfostran, och denna skall bli medlet att förskaffa dem utkomst. De skola nu bestämma öfver sin framtid, på hvilken plats de skola hamna antingen i skolsalen, på kontor, telefon, telegraf, post eller, i lyckligaste fall, i bank. Snart äro de en af samhällets många arbetsmaskiner utan att någonsin ha fått tillfälle öfva sina kvinnliga förmögenheter och förskaffa sig någon huslig färdighet.

En del unga flickor stanna i hemmet, och skola här söka fylla en plats. Men huru ofta se de ej med förundran och sorg, att de alls ej kunna finna sig till rätta, indela sin tid, använda sina kunskaper eller på något sätt göra sig nyttiga, ehuru de i skolan kanske »lyste som stjärnor», och ehuru de känna sig så kraftiga, att de kunde flytta små berg.

De lyckligaste ställda äro väl de, som hafva några särskilda anlag att utveckla eller få utbildade sig till något visst lefnadskall. Skollifvet fortsätter ännu på sätt och vis, fastän i annan form, för dem med sin fordran på ordnade arbetstider och sina läxor och uppgifter att lösa.

Om några år skola emellertid de flesta af dessa unga kvinnors lif gestalta sig på annat sätt, och lifvet kommer i det hela med samma kraf på dem alla. De skola blifva hustrur, husmödrar och mödrar eller skola som ogifta bilda egna hem, ensamma eller för någon eller några af sina närmaste anhöriga.

Alla kvinnor komma således i mer eller mindre grad att behöfva kunskaper i hemmets ordnande och styrande, i matlagning, barnavård etc. Och trots den allmänbildning skolåren skänka, måste det ju erkännas, att de flesta unga kvinnor starta i lifvet utan dessa kunskaper. *)

Man kan visserligen med skäl invända, att praktiska sysslor lär sig den unga kvinnan med lätthet när hon behöfver, då anlag därför ligger i de flesta kvinnors natur. Men har man betänkt, äfven om den praktiska färdigheten lätt nog vinnes af den mogna kvinnan, hvilken kraftförbrukning ligger däri, att kunskapen ej inhämtas, just då den kroppsliga styrkan äro störst och den fysiska spänstighet mest öfversvallande, d. v. s. i den första ungdomen?

Att det således förefinnes en lucka i den kvinliga allmänbildningen, därom kan ej vara mer än en mening. Hur denna brist skall afhjälpas med den största möjliga nytta för individen blir en svårare fråga att afgöra.

Att afbryta skolgången och få det kroppsliga arbetet till stånd just vid 13, 14, 15 års åldern möter troligtvis allt för stora praktiska svårigheter. Något kunde dock kanske göras om skolarbetet vid denna tid betydligt minskades, så att den unga flickans krafter kunde tagas i anspråk i hemmet. Men ett systematiskt genomfördt deltagande i de husliga sysslorna kan likväl först börja efter slutad skolgång.

Kan hemmet ordna det husliga arbetet så, att den unga flickan med ordning, punktlighet och samvetsgrannhet deltog däri, vore troligen den bästa vägen funnen. De svårigheter och stundom oöfverstigliga hinder som möta för att förverkliga detta mål har emellertid t. o. m. mången duktig husmor och god moder till sin ledsnad måst intyga. Jag tror därför, att målet skulle vinnas, om praktiska fortsättningskurser för unga flickor mera allmänt anordnades.

Utom de praktiska färdigheter som här bibringades skulle den kvinliga ungdomen genom att själf »taga i» erhålla större aktning för det kroppsliga arbetet, bättre förstå att uppskatta hvarje arbetande individs värde, med ett ord, lära sig betydelsen af arbetets ära.

O. S.

Den högre flickskolan och äfven folkskolan har på de senare åren sökt afhjälpa denna brist genom kurser i huslig ekonomi med såväl praktiska som teoretiska lektioner.

Rättelse:

Häft. 7 sid. 183 rad 17 nedifrån står »Skarstedt» — läs »Starbäck».

FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

Anmälan.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundet*s byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundet*s byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.